

Stanovisko Slovenskej komory učiteľov k inklúzii na Slovensku

Bratislava, 10. 2. 2017

Slovenská komora učiteľov (SKU) vydáva k stavu inklúzie na Slovensku nasledovné stanovisko:

Vyjadrujeme znepokojenie nad tým, ako vláda SR vážne ohrozuje napĺňanie základného ústavného práva detí a mládeže, práva na rovný prístup k vzdelávaniu. Toto právo nás zaväzuje naplniť mnohé dokumenty (Dohovor o právach dieťaťa, Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným znevýhodnením, [Národný program](#) rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným znevýhodnením na roky 2014 – 2020, [Konceptia](#) nadaných detí a mládeže v SR). [Mimoriadna správa](#) verejnej ochrankyne práv SR aktuálne upozorňuje aj na alarmujúci stav starostlivosti štátu a závažné porušovania práv detí v riziku. Inklúzia v slovenských pomeroch nedosahuje ani zďaleka úroveň vyspelej európskej krajiny. Komplexný inkluzívny tím: špeciálny pedagóg, liečebný pedagóg, školský psychológ, logopéd s podporou asistentov učiteľa a sociálneho pedagóga či terapeuta je na Slovensku len ojedinelým javom.

Správy OECD ([2013](#), [2012](#), [2010](#)) i vedecké štúdie ([SAHA](#), 2016; [HBSC](#), 2014) dlhodobo upozorňujú, že prevencia a intervencia je nutná čím skôr, teda už v predškolskom veku. Dá sa tak predísť veľkému množstvu problémov. V materských školách náš edukačný systém podporuje inklúziu a nárast odborných zamestnancov najmenej. Následne v základných a stredných školách poskytujeme často len najnutnejší servis. Poradenské zariadenia sú financované v závislosti od počtu detí a úkonov, nie od dlhodobej intervencie a terapie. Z našich reálnych skúseností, ktoré potvrdzujú aj výkazy škôl [MŠ](#), [ZŠ](#), [SŠ](#) a špeciálnych [zariadení](#) (2016) vyplýva, že počet odborníkov na podporu detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ŠVVP) je nedostatočný¹, nehovoriac o tom, že podporu odborných zamestnancov a asistentov potrebujú všetky deti, učitelia i rodičia: vo forme prevencie, depistáže, intervencie, edukácie či práce so šikanovaním, pomoci pri voľbe povolania, krízovej intervencie pri sprevádzaní v ťažkých životných situáciách a pod. Zanedbanie takejto starostlivosti o potreby detí na školách vedie k ich zlej uplatniteľnosti na trhu práce a je jednou z kľúčových príčin nárastu extrémizmu a radikalizmu v spoločnosti ([RAN](#), 2015, [UNESCO](#), 2016, [VÚDPaP](#), 2016).

V komplexnom systéme starostlivosti o deti a mládež v našich školách vnímame tieto **zásadné nedostatky**:

- Počet miest v **materských školách vo viacerých regiónoch** neumožňuje poskytnúť predškolskú výchovu a vzdelávanie všetkým deťom. Financovanie cez originálne kompetencie zbavuje štát zodpovednosti za inklúziu v materských školách a prenáša ju na zriaďovateľov, ktorí na asistentov a odborných zamestnancov peniaze nemajú alebo nedávajú.
- Na všetkých typoch škôl i v poradenských zariadeniach je **nedostatočný počet** školských psychológov, liečebných, sociálnych a špeciálnych pedagógov, logopédov či terapeutov.
- Počet miest **asistentov učiteľa** sa v roku [2017](#) zvýšil iba o **14** ľudí (0,8%), čo nepokrýva ani polovicu detí (43,8 %), ktoré to urgentne potrebujú na základe odporúčaní poradenských zariadení. V tomto smere dochádza k otvorenému porušovaniu ústavných práv detí.

¹ V materských školách máme 116 asistentov, 8 psychológov a 13 špeciálnych pedagógov na všetkých 159 081 detí, z ktorých je 1455 so ŠVVP. V ZŠ je 47 935 detí so ŠVVP, čo je 11% zo všetkých 433 465 detí v ZŠ. Na tento počet detí pripadá 157 psychológov, 491 špeciálnych pedagógov a 1728 asistentov učiteľa, pričom mnohí sú aj na čiastočné úväzky. Na 1 psychológa tak pripadá 305 detí a na špeciálneho pedagóga 98 detí so ŠVVP, pričom podporu a pomoc potrebujú všetky deti. V SŠ je evidovaných 88 asistentov, 140 psychológov a 40 špeciálnych pedagógov na 10627 žiakov so ŠVVP (5 % z celkového počtu 214 307 žiakov SŠ), mnohé deti v riziku končia predčasne školskú dochádzku len so základným vzdelaním. (Všetky údaje sú podľa stavu k 15.9.2016: <https://www.minedu.sk/zoznam-vykazov-zber-statistickych-udajov-pre-rok-2016/>)

- **Príprava** budúcich pedagogických a odborných zamestnancov na VŠ je málo praktická, absolventi nedisponujú kompetenciami nevyhnutnými pre inklúziu.
- Chýbajú špičkoví odborníci z praxe, ktorí by **školili** učiteľov, riaditeľov a odborných zamestnancov v implementácii inklúzie, viedli praktické semináre. MŠVVaŠ SR ani priamo riadené organizácie neponúkajú vzdelávanie, inkluzívne modely, či inšpiratívne ukážky z praxe.
- V praxi chýbajú odborným zamestnancom viaceré **kompetencie** pre prácu so žiakmi so znevýhodnením; často sú zamestnancami na čiastočný úväzok, zastupujú učiteľov a vykonávajú dozory nad deťmi, sú zavalení pedagogickými činnosťami, dokumentáciou, robia neraz už len terciárnu prevenciu (zameranú už len na riešenie po spustení patologických javov, nie na predchádzanie v začiatkoch), kvalitné vzdelávanie si musia kupovať za vlastné peniaze a cez víkendy. Na prevenciu, vyhľadávanie a intervenciu priamo v triedach a širšiu spoluprácu nie je priestor.
- Absentuje **medzirezortná spolupráca** v podobe sieťovania na podporu detí, ktorej potrebu zdôrazňujú viaceré zahraničné aj domáce štúdie (napr. Ministerstvo v [Quebecu](#); ŠŠI, [2016](#); VOP, [2017](#); IVPR, [2015](#)). Prepojenie našich ministerstiev (MŠVVaŠ SR, MPSVaR SR, MV SR a MZ SR) je takmer nulové. Prevencia a spolupráca vnútri rezortu školstva (škola, rodič, poradenské alebo špeciálne výchovné zariadenia, MPC a i.) alebo zo strany polície, kurately a pedopsychiatrov je nedostatočná. Škola nie je chápaná ako kľúčové miesto starostlivosti, ochrany a rozvoja dieťaťa.

Od januára 2017 spustilo MŠVVaŠ SR výzvu pre základné školy a ich zriaďovateľov na predkladanie projektov „[V základnej škole úspešnejší](#)“ zameranú na zvýšenie inklúzie z fondov EÚ (nové miesta odborných zamestnancov a asistentov). Sme prekvapení, že projektu nepredchádzala žiadna diskusia, analýza v školách, chýba mu systémovosť a garancia štátu na udržateľnosť projektu, prepojenie s poradenskými zariadeniami a so systémom vzdelávania. Projekt nie je prepojený ani s pripravovaným Národným programom. Najväčším problémom však je, že základné ústavné a medzinárodne garantované práva detí sa u nás zabezpečujú z nedostatočného balíka peňazí, pričom projekt je postavený na súťaži menšej časti škôl, neistých kritériách výberu na základe veľkosti školy, nie na základe potrieb detí. Takéto projekty vyžadujú od školy nadštandardnú prácu, prípravu a byrokráciu (evidovanie kariet žiakov, správy o činnosti, kontroly, množstvo príloh a pod.), ktorú v iných krajinách zabezpečuje ministerstvo a nie jednotlivé školy.

Chýba ucelená národná stratégia systémových a dlhodobých opatrení a riešení v oblasti inklúzie a práce s deťmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami². Štát by mal najprv zabezpečiť celoplošné krytie všetkých základných potrieb v oblasti inklúzie zo štátneho rozpočtu a až následne využiť európske štrukturálne fondy na podporu a doladenie fungujúceho systému.

Zlá situácia v starostlivosti o potreby detí vedie viaceré z nich k odchodu zo škôl do domáceho vzdelávania alebo za lepšími podmienkami do susedných krajín. Zlepšiť výsledky PISA a národných testovaní, zastaviť nárast extrémizmu či zlepšiť kvalifikovanosť absolventov nedokážu rodičia ani učitelia bez podpory kvalifikovaných odborných zamestnancov, ktorí sa budú deťom venovať okamžite pri zistení ich problémov či jednoduchého zaostávania priamo v triede.

Dôrazne preto vyzývame vládu SR, aby prijala **komplexné, účinné a systémové opatrenia** na zastavenie vážneho zanedbávania odbornej starostlivosti o deti a mládež v našich školách.

² SKU dlhodobo upozorňuje na problematiku prístup vlád v oblasti inkluzívnej výchovy a vzdelávania. V svojom stanovisku z januára 2015, vypracovanom pre expertov EK a OECD, sme konštatovali, že absentuje jasná stratégia a vízia systémového riešenia problematiky, a vyjadrili sme jasný nesúhlas s krátkodobými riešeniami v tejto oblasti bez toho, aby sa vytváral stabilný, dlhotrvajúci systém podpory inkluzívneho vzdelávania. <http://sku.sk/download/statement-and-recommendations-slovak-chamber-of-teachers-28-1-2015/?wpdmdl=13686> (odpoveď 16 + Odporúčania SKU bod 5)

The Opinion of the Slovak Chamber of Teachers for Inclusion in Slovakia

10 February 2017, Bratislava

The Slovak Chamber of Teachers (SKU) issues the following opinion of the state of inclusion in Slovakia:

We express concern about how the Government of the Slovak Republic seriously undermines the fulfillment of the basic constitutional rights of children and youth, and the right of equal access to education. We are obliged by many existing documents to fulfill this right (Convention on the Rights of the Child, UN Convention on the Rights of Persons with physical disabilities, National Program of Development of Living Conditions of Persons with Disabilities for the years 2014 - 2020, The Concept of Gifted Children and Youth in Slovakia). The special report of the Ombudsman of the SR currently draws attention to the alarming condition of state care and serious violations to children at risk. Student inclusion in the Slovak system does not reach the level of developed European countries. Comprehensive inclusion teams: special education teachers, remedial teachers, school psychologists, speech therapists, with the assistance of teaching assistants and social educator therapists, is, in Slovakia an isolated phenomenon.

OECD reports (2013, 2012, 2010) and scientific studies (SAHA, 2016; HBSC, 2014) have warned for a long time that prevention and intervention is required as soon as possible, even as early as pre-school age. It is the only way to prevent a large number of problems. At least in pre-school education, the Slovak educational system promotes inclusion and an increase in professional staff. Subsequently, in primary and secondary schools we often provide only a skeleton service. Counselling services are financed according to the number of children and does not action long-term intervention and therapy. In our practical experience, which is confirmed by statements from nursery schools, elementary schools, secondary schools and special educational facilities (2016), the number of personnel to support children with special educational needs is inadequate¹. What is more, the support of professional staff and assistants is needed by all children, teachers and parents: through prevention, screening, intervention, education, crisis intervention or through work against bullying, help in choosing a profession or accompanying them in difficult situations and so on. Neglecting the care children need in schools leads to their poor applicability in the labor market and is one of the key reasons for the increase of extremism and radicalism in society (RAN, 2015; UNESCO, 2016; Research Institute of Child Psychology and Pathopsychology, 2016).

In the complex system of care for children and youth in our schools some **serious weaknesses** are obvious:

- The number of places in kindergartens in various regions makes it impossible to provide pre-school education for all children. Financing through original

competences deprives the State of responsibility for inclusion in kindergartens. It was passed on to school administrators, whether or not they have money for assistants or are willing to pay.

- In all types of schools and counselling centres there is an insufficient number of school psychologists, remedial teachers, special-needs teachers, social educators, speech therapists and therapists.
- The number of teaching assistants in 2017 increased by only 14 people (0.8%), which does not even cover half of the children (43.8%) who need them urgently according to the recommendations of counselling centres. It is held to be an open breach of the constitutional rights of children.
- Teacher-training for teaching and professional jobs at universities is quite impractical, so that graduates do not later have the proper competencies vital for needs of the inclusion.
- There is a lack of top practitioners to train teachers, school directors and professional staff in the implementation of inclusion, creating and leading workshops for teachers. Neither the Ministry of Education nor directly managed organizations offer training, inclusive models or inspiring examples from practice.
- In practice, professional staff are lacking in various competencies needed for work with students with special needs; they often work part time; they do teacher's jobs; they supervise pupils; they are overwhelmed by teaching duties and documentation; they often provide only tertiary prevention (dealing with pathologies after they have started, not with prevention in the early days) quality; they have to pay for quality education – training courses, workshops - which are organized at weekends. For prevention, intervention and search inside the classroom and wider cooperation there is no space.
- We lack **inter-agency cooperation** in the form of networking to support children, the need of which is emphasized by a number of foreign and domestic studies (e.g. Ministry in Quebec; State School Inspection, 2016; Public Defender of Rights, 2017; Institute for Labour and Family Research, 2015). Our ministries (Ministry of Education, Science, Research and Sport; Ministry of Labour, Social Affairs and Family of the Slovak Republic; Ministry of Health; Ministry of Interior) have almost no links. Prevention and cooperation within the education sector (schools, parents, counselling or special educational facilities, Methodology and Pedagogy Centre) or with the police, guardians and paedo-psychiatrists is insufficient. School is not seen as a key point of the care, protection and development of the child.

Since January 2017 the Ministry of Education, Science, Research and Sport has initiated a challenge for elementary schools to submit their projects "More Successful at Elementary School". The project is focused on increased inclusion from EU funds (new posts for professional staff and assistants). We are surprised that the project was not preceded by any discussion or analysis in schools; it lacks a systematic approach and a state guarantee for the sustainability of the project; the project does not link with counselling services or the education system. The project is not even

linked with the preparation of the National Programme. However, the most serious problem is that fundamental constitutional and internationally guaranteed rights of children are ensured with insufficient budget, and the project is based on competition in a minority of schools and uncertain selection criteria based on the size of the school rather than on the needs of children. Such projects require above-standard school work, preparation and bureaucracy (registration cards of students, progress reports, inspection, a number of annexes, etc.) which in other countries are arranged by the Ministry, not individual schools.

Slovakia lacks a national strategy for systemic, long-term measures in the area of student inclusion, as well as in work with special-needs children². The state should first and foremost provide, from the state budget, nationwide coverage of all basic needs relating to inclusion. Only then should European Structural Funds be used to support and fine tune an already-operational system.

The bad situation in the attention to children's needs has led several of them to go from school to home education or go for better conditions in neighbouring countries. Improving PISA results and results in national testing, halting the rise of extremism and improving the qualifications of graduates cannot be achieved by parents or teachers without the support of qualified professional staff who are devoted to children as soon as any problems are detected, otherwise such children simply fall behind in class.

Therefore strongly we urge the Government of Slovakia to adopt comprehensive, effective and systematic measures to halt the serious neglect of professional care for children and youth in our schools.

¹ In preschool facilities operate with 116 assistants, 8 psychologists and 13 special education teachers for all 159,081 children, of whom 1,455 are pupils with special educational needs. In elementary schools, there are 47,935 pupils with special educational needs, which is 11% of all 433,465 children in elementary schools. For this huge number of pupils there are 157 psychologists, 491 special education teachers and 1728 teaching assistants, many of whom work part time. <https://www.minedu.sk/zoznam-vykazov-zber-statisticky-ch-udajov-pre-rok-2016/>

² The Slovak Chamber of Teachers has raised concerns over the governments' approach to inclusive education. In its opinion of January 2015, drawn up by the experts from the European Commission and the OECD, we noted that there is no clear strategy or vision of a system solutions inclusion. We also expressed clear opposition to short-term solutions in this area without creating a stable, a long-lasting support system of inclusive education. <http://sku.sk/download/statement-and-recommendations-slovak-chamber-of-teachers-28-1-2015/?wpdmdl=13686>